

A HIERÓN ÉRVRENDSZERE ÉS FELÉPÍTÉSE

„Kettős érveket mondanak Hellaszban a jóról és a rosszról
beszélvén azok, akik filozófiát művelnek.”

Disszoi logoi (Kettős érvek) 1,1.

A DIALÓGUS ÉRVRENDSZERE

A) Kettős érvek a türannosz boldogságáról

1. tétel (Szimónidész): Az átlagember szerint a türannosz boldogabb, mint az egyszerű polgár, mert sokkal több élvezet (étel, ital, szerelem, szex stb.) és sokkal kevesebb szenvedés jut neki osztályrészüil. Még a dicséretből is neki jut a legtöbb (*Hier. I,1–16*).

A tétel cáfolata (Hierón): Valójában sokkal kevesebb örömben és sokkal több fájdalmas élményben van része a türannosznak, mint ahogyan azt a legtöbben gondolják, hiszen még „a türannoszok elleni összeesküvések is a legtöbbször olyanoktól indulnak ki, akik a leginkább színleltek szeretetet irántuk” (*Hier. I,17–38*).

2. *tétel* (Szimónidész): Eddig csak jelentéktelen dolgokról beszéltünk: a türannosz igazi előnye az átlagpolgárral szemben az, hogy hatalma és pénze van, nagy terveket forgathat a fejében, és gyorsan meg is tudja valósítani azokat; ellenségeinek árthat, barátaival pedig jót cselekedhet (*Hier. II,1–2*).

A tétel cáfolata (Hierón): Ez a tömegek véleménye, azoké, akik pusztán a látszat alapján ítélnek: a türannosz valóban kevésbé boldog, mint az átlagember, mert nemcsak az igaz barátságban és a szerelemben, hanem a szabadság- és biztonságérzetben is hiányt szenved. Még saját családja is csapdát állít neki, nem bízhat senkiben; amiből viszont bőven jut neki, az a harc és a háború. Mi több, a városok is nagyra becsülik azokat, akik megölik a zsarnokokat (*Hier. II,3–IV,5*). Hiába van nagy vagyona, abban sem leli örömét a türannosz, mert az élvezeteket nem önmagukban, hanem a vágyakhoz és a szükségletekhez képest kell mérni. Korlátlan szabadság helyett a hatalom kényszere korlátozza. Soha nincs nyugalma, és lelkét megbénítja a félelem: a hatalom arra kényszeríti a birtokosát, hogy vagy hadsereget tart fenn, vagy elpusztul (*Hier. IV,6–VI,16*).

3. *tétel* (Szimónidész): A hatalom olyan dicsőség, amely minden fáradságot és kockázatot megér, hiszen cserébe mindenki feltétel nélkül teljesíti a parancsot. A dicsőségre való törekvés pedig a leginkább emberhez, sőt a leginkább férfihoz méltó, és ezért a legnagyobb földi öröm a dicsőségből fakadó boldogság (*Hier. VII,1–4*).

A tétel cáfolata (Hierón): A hatalom dicsősége nem valódi dicsőség, mert félelemből és kényszerből származik, az emberek nem önszántukból dicsőítik a türannoszt, mivel hódolatuk nem a szeretet, hanem a szolgaság műve.

A türannosz ezért úgy él, mint egy halálra ítélt gonosztevő, örökösen aggodalom és félelmek között (*Hier. VII,5–10*).

4. *tétel* (Szimónidész): Ha a hatalom birtoklása ily szörnyű teher, akkor miért nem válsz meg tőle sem te, sem más, és hogyan lehet, hogy soha senki sem adta fel és adja fel *önként* ezt a rettenetes hatalmat? A hatalom igen nagy boldogság lehet, hiszen mindenki ragaszkodik hozzá az utolsó leheletéig! (*Hier. VII,11*.)

A *tétel cáfolata* (Hierón): A hatalomban az a legszörnyűbb, hogy még megszabadulni sem lehet tőle, mert a hatalom által elkövetett bűnöket nem lehet jóvátenni: a félelem és a gyűlölet nem ér véget, ha a hatalom megszűnik. Ezért az egyetlen menekvés az lenne, ha végleg megszabadulna tőle, és felakasztaná magát (*Hier. VII,12–13*).

Ekkor következik a fordulat (*peripeteia*).

B) *Tanácsadó/rábeszélő beszéd* *a türannikus hatalomról*

1. *tétel* (Szimónidész): A hatalom nemcsak hogy nem akadályozza a népszerűséget, hanem nagyon is segíti azt, szívesen látják adományait, és az ifjú szeretőket sem érdekli a hajlott kor: „a magas rang az ember legfőbb ékessége” (*Hier. VIII,1–7*).

A *tétel cáfolata* (Hierón): Ez így szép is lenne, a türannoszoknak azonban többször kell olyan tettekre fanyalodniuk, amelyek meggyűlöltetik őket (megrovások, büntetések stb.). Ráadásul akinek hatalma van, fegyverekre is szüksége van, és ez gyötrelmes teher a polgárok számára (*Hier. VIII,8*).

2. tétel (Szimónidész): Az uralkodó ténykedését két részre lehet osztani: egyrészt azokra a tettekre, amelyek rontják a népszerűségét, másrészt olyanokra, amelyeket hála övez.

Ezért két javaslatot tesz a türannosznak:

Javaslat (1) (Szimónidész): Aki népszerű akar lenni, bízva másokra a büntetések végrehajtását, a jutalmak kiosztását azonban tartsa fenn magának, ahogy az „arkhón baszileusz” is teszi a drámai versenyeken. Miért ne lehetne a város közös ügyeit is így intézni? (*Hier. IX,1-6.*)

Javaslat (2) (Szimónidész): Ha mindenki ébren tartja a versenyszellemet, akkor a kereskedelem, a gazdálkodás, a bevételek, sőt a találmányok és az ötletek területén az eredmény nem maradhat el. A legjobb az lenne, ha úgy lehetne jövedelemre szert tenni, hogy közben másoknak sem ártunk.

Mivel az ötletet kitűnőnek tartja, ezért Hierón a rendszer legkényesebb kérdésére, a testőrökre és a zsoldosokra tereli a szót (*Hier. IX,7-X,1*).

Javaslat (3) (Szimónidész): a) A testőrség a türannosz személye helyett az egész közösséget, a népet védelmezze; b) fizetett zsoldosok alkalmazása esetén a polgárságnak több szabadideje jut a magánügyek intézésére, és nagyobb biztonságot is élvez; c) önmagában is tiszteletet parancsol, ha egy államnak állandó, fizetett és képzett hadserege van; d) az állandó hadsereg legyen belső rendfenntartó erő is (*Hier. X,2-8*).

Javaslat (4): „Ne habozz saját vagyonodból sem a köz javára áldozni, kedves Hierón!” Építs falakat, templomokat, agorákat és kikötőket, középítkezésekkel vívd meg a saját versenyed a többi államfővel. Városod (országod) jólétével versenyezz, és ezzel elnyered alattvalóid szeretetét,

ami pedig mindenütt népszerűséget hoz majd neked (*Hier. XI,1–12*).

C) Rétorikus eulógia a türanniszról

Ha a város erejét növeled, akkor a tiéd lesz a hón áhított dicséret és szeretet, biztonságban és szabadságban élsz majd, és a barátaid a szövetségeseid is lesznek. Boldog leszel, de nem a látszat szerint, hanem valójában. Boldog leszel, és mégsem irigyel senki (*Hier. XI,14–15*).

A DIALÓGUS FELÉPÍTÉSE ÉS TÁRGYA

A dialógus *három* nézetet állít szembe egymással:

1. A populáris véleményt (a látszatot a türanniszról).
2. A szókratikus képet a despotikus türanniszról, magának a türannosznak a szájából (a tapasztalat mint a szókratikus kép hitelesítője).
3. A bölcs ember (Szimónidész) képét a „felvilágosult” türanniszról (utópia tanácsadás formájában).

A dialógus *tárgyát* illetően megoszlanak a vélemények:

1. A türannosz boldogságáról szól (Jean Hatzfeld 1946/1947).
2. A dialógus, habár a türannosz boldogságáról szól, mégsem mondja meg, hogy miben is áll az (Gerhard J. D. Aalders 1953).
3. A dialógus a „biosz türannikosz” (a türannikus élet, közélet) és a biosz idiótikosz (polgári élet, magánélet) életformáinak az összehasonlítása, *a hatalom és a tudás* kibé-

kíthetetlen ellentétének a megjelenítése (Leo Strauss: *On Tyranny*, 1948/1991).

4. A dialógus az illegitim türannisznak *legitim királysággá* való átalakítása (Jean Luccioni 1948, 1953).

5. A dialógus a türannisz „megszelídítése” (Roberta Sevieri 1999, Vivienne Gray 2007).

6. A dialógus a szókratikus „logosz türannikosz” megvitatása és kifejtése.

A türannikus logosz célja a türannisznak mint rendszernek a legitimálása az athéni nép előtt. Könyvemben ezt a nézetet képviselem.